

Круглий стіл

Друковане слово – найприродніший спосіб самовираження

(до 400-річчя Памва Беринди)

Анотації доповідей

Людмила Марчук, д.ф.н., професор

Значення словників Святослава Караванського для розвитку української термінографії ХХІ століття

Початок ХХІ століття ознаменувався поверненням до скарбниці української мови автохтонних загальноживаних слів та термінів, вилучених у ХХ столітті. Велику роль у цій справі відіграли словники Святослава Караванського – мовознавця, борця за чистоту української мови: “Практичний словник синонімів української мови” (К.: Кобза, 1993), “Секрети української мови” (К.: Кобза, 1994), “Російсько-український словник складної лексики” (К.: Вид. центр “Академія”, 1998), „Пошук українського слова, або боротьба за національне „Я” (К.: Вид. центр “Академія”, 2000), “Словник рим української мови” (Львів, БАК, 2004).

Ключові слова: полісемічні синоніми, словотвірні гнізда, лексикографія, термінографія, «сталінська ярижка».

Анжеліка Попович, д.п.н., доцент

Допоміжні види навчальних видань зі стилістики української мови

Увагу зосереджено на характеристиці такого різновиду інформаційного забезпечення дисципліни «Стилiстика української мови», як допомiжний вид навчальних видань. Проаналiзовано аспекти використання стилiстичних словникiв I. Огiєнка, В. Ващенко, С. Бибики, С. Єрмоленко, Л. Пустовiт, А. Капелюшного, I. Коломiєць та iн.

Ключові слова: інформаційне забезпечення навчальної дисципліни, інформаційні ресурси, стилістика української мови, допоміжний вид навчального видання, стилістичний словник.

Олег Рарицький, д.ф.н., доцент

Різдвяні вірші Памви Беринди як перехідний етап до творення шкільної драми

Постать Памви Беринди як творця і зачинателя шкільної драми XVII ст. має неперебутнє значення.

Його різдвяний діалог «На Рождѣство Христа вѣршѣ для утѣхи православнимъ христіанамъ» є першорядною працею, яка започаткувала розвиток драматургії у тогочасній шкільній освіті і в ранній бароковій літературі зокрема. В системі творення жанрів діалоги Памви Беринди започатковують перехід від поетичного мистецтва до шкільної драматичної практики.

Ключові слова: діалоги, декламації, шкільна драма, бароко.

Інна Беркешук, к.ф.н., доцент

Друковане слово сьогодні: проблеми та перспективи

Дослідники виділяють чимало проблем українського друкованого слова: використання різних правописних систем, зловживання й надмірне використання літери Г у словах, статус активних дієприкметників теперішнього часу. Окрім того, існують і не дуже масштабні недоробки, які все ж таки помітні: неправильні переноси, лексичні огріхи, порушення пунктуаційних норм.

Ключові слова: українське друковане слово сьогодні, перспективи.

Наталія Дзюбак, к.ф.н., доцент

Система роботи зі словниками під час розвитку комунікативної компетенції студентів нефілологічних факультетів

У статті визначено особливості роботи зі словниками на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) зі студентами нефілологічних факультетів. Запропоновано методику словникової роботи в процесі формування професійної компетенції здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: комунікативна компетенція, мовна компетенція, мовленнєва компетенція, термінологічна лексика, словник, словникова робота.

Борис Коваленко, к.ф.н., доцент

«Лексиконъ ...» Памва Беринди – основа лексикографічних праць XVIII – XIX ст.

«Лексиконъ...» Памва Беринди – визначна пам'ятка східнослов'янської лексикографії початку XVII ст. Праця П. Беринди стала основою для рукописної «Граматики...» Івана Ужевича, на основі «Лексикону...» у другій половині XVII ст. була складена «Синонима Славеноросская». Праця Беринди також була основою для двох румунських словників: «Лексикона словено-валашского и именъ тлькованія», який склав у 1649 р. чернець Мардарій, і словника румунської мови XVII ст. «Лексиконом...» користувався й Ф. Полікарпов при складанні свого «Славено-греко-латинского лексикона». Під впливом словника Беринди був складений «Супрасльський старослов'янсько-польський лексикон». Вагомим здобутком української лексикографії став «Лексиконъ словено-латинській», який уклали Єпіфаній Славинецький та Арсеній Корецький-Сатановський. Основне джерело вокабул їхньої праці – це «Лексиконъ...» Памва Беринди. У XIX ст., при укладанні словників «Лексиконом...» послуговувалися Й. Левицький.

Ключові слова: Памво Беринда, лексикон, лексикографія, словники, рукопис.

Наталія Коваленко, к.ф.н., доцент

Значення «Лексикону...» Памва Беринди в розвитку фразеографії

«Лексиконъ...» Памва Беринди – найвидатніше досягнення староукраїнського словникарства, багатоплановий науково-лінгвістичний оригінальний твір, що відіграв важливу роль у розвитку вітчизняної лексикографії XVII – XVIII ст. У «Лексиконі» іноді знаходимо небагато фразеологічних одиниць, але їх виокремлення свідчить про певний лексикографічний досвід і вдумливість автора словника.

Ключові слова: Памво Беринда, лексикографія, словники, фразеологічна одиниця.

Раїса Козак, к.ф.н., доцент

Праці Памви Беринди у Білорусі як необхідна навчальна література

1630 року при Кутейнському монастирі (під Оршею, Білорусь) почала діяти друкарня під керівництвом Спиридона Соболя, який відкрив нову сторінку у видавництві наукової літератури, зосередив роботу на друці навчальної літератури, необхідної для братських шкіл. Серед творів тогочасних авторів, видрукованих монахами, надзвичайної популярності набула праця Памви Беринди «Лексикон словеросский» (Кутейн, 1653), що стала не тільки необхідною навчальною літературою у братських школах Білорусі у 17 столітті, а пройшла крізь наступні століття і зайняла почесне місце серед рідкісних видань ХУІ – поч. ХХ ст. у квітні 2016 року на виставці у Центральній науковій бібліотеці імені Якуба Коласа НАН Білорусі.

Ключові слова: Памва Беринда, «Лексикон словеросский», навчальна література, братська школа, рідкісне видання.

Наталія Ладиняк, к.ф.н., доцент

Лексикографічна спадщина Памви Беринди в рецепції Івана Огієнка

Памво Беринда – український лексикограф, типограф, письменник, діяльність якого, за висловом Івана Огієнка, мала виразний національний характер. Огієнко високо цінував внесок Беринди в розвиток друкарської справи ХVІІ ст., зокрема й видання «Лексикону славеноросского», вважаючи, що це сприяло в формуванні в українців того часу відчуття національної ідентичності. Підтвердженням цього є й те, що під час укладання «Етимологічно-семантичного словника української мови» Іван Огієнко, подаючи відповідники українських літературних слів, ілюстрував їх прикладами з «Лексикону». Постаті Памви Беринди, з-поміж інших, присвячено поему «Воскресення України».

Ключові слова: Памво Беринда, друкарська справа, лексикографія, словник, національна ідентичність.

Тетяна Сукаленко, к.ф.н., доцент

**Юридична термінологія в «Лексиконі словенороському»
Памви Беринди**

Досліджено та проаналізовано історичний зміст й еволюцію юридичних термінів, зафіксованих в «Лексиконі словенороському» Памви Беринди. Описано явища і процеси, зумовлені екстралінгвістичними та внутрішньомовними чинниками, які відображені на рівні семантики, парадигматичних і синтагматичних зв'язків слів. Встановлено етимологічні та семантичні особливості.

Ключові слова: юридична термінологія, Памво Беринда, терміни, етимологічні та семантичні особливості.

Наталія Шеремета, к.ф.н., доцент

**Староукраїнська (руська) мова крізь кодифікаційну призму
«Лексикону словенороського» Памва Беринди**

Правописні шукання XVI – XVIII ст. стали рефлексією церковнослов'янської традиції староукраїнської літературної мови задля супротиву польському католицтву і польській культурі. Складаючи перекладний церковнослов'янсько-український «Лексикон словенороський» (1627), Памво Беринда поставив за мету довести спроможність церковнослов'янської мови виконати культурно-освітню легітимізуючу функцію староукраїнської писемної традиції. Пам'ятка стала підсумком і водночас рушієм розвою не лише української, а й всієї східнослов'янської лексикографії.

Ключові слова: Памво Беринда, лексикографія, церковнослов'янська мова, староукраїнська (руська) мова, глоси, словникова стаття.

Римма Монастирська, к.ф.н., старший викладач

**Елементи неслов'янського походження в праці Памви Беринди
«Лексіконъ славеноросскій альбо Имень тлькованіє»**

Схарактеризовано чужомовні лексеми, абсолютна більшість яких представлена грецизмами й латинізмами, зібраних окремо у 2-й частині «Лексікону...» з ремарками, що свідчать про їхнє походження. Докладно опрацьовано їхню семантику, яку автор розкриває за допомогою етимологічних відомостей.

Ключові слова: грецизми, латинізми, семантика, етимологічні відомості.

Алла Сірант, к.ф.н., старший викладач

«Лексіконь славеннороскій і имень тълкованіє» Памви Беринди в контексті ономастичних студій

Робота присвячена аналізу другої частини словника “Лексіконь славеннороскій і имень тълкованіє”, яка має назву “Имена свойственная” та містить тлумачення антропонімів та топонімів. Здійснено порівняння цієї лексикографічної праці з сучасними ономастичними словниками. Закцентовано увагу на системному характері цієї праці.

Ключові слова: топоніми, антропоніми, ономастика, словники, лексикографія.

Інга Федькова, к.ф.н., старший викладач

Хореографічна лексика в «Лексиконі словенороському» Памви Беринди

Досліджено друковану пам’ятку XVII ст. «Лексикон словенороський» на предмет відображення у ній хореографічної лексики. Подано етимологію слів *плясалище, игралище, игрыско, бесилище, ликъ, ликоствованіє* тощо. З’ясовано, що, незважаючи на тиск з боку церкви на танцювальну культуру українців, вже пам’ятки XVII ст. фіксують окреслену лексику.

Ключові слова: «Лексикон словенороський», Памво Беринда, хореографічна лексика.

Оксана Мозолюк, старший викладач

Старослов’янська лексика в контексті дослідницьких позицій Памви Беринди

Проаналізовано старослов’янську лексику (загальні і власні назви), її семантичні групи на матеріалі лексикографічної праці “Лексикон славенороскій і імен толкованіє” Памви Беринди. Простежено тлумачення старослов’янізмів українською літературною мовою початку 17 століття через призму наукових переконань, дослідницької позиції самого автора.

Ключові слова: власні назви, загальні назви, лексичне значення, семантичні групи, старослов’янська лексика.

Людмила Поплавська, асистент

Лексика Памви Беринди – неоціненне надбання в історії української лексикографії

У виступі йдеться про особливості побудови словника Памви Беринди, його перекладний характер, аналізуються способи тлумачення реєстрових слів залежно від їх змісту, кількості переносних значень, частоти вживання, ступеня незрозумілості.

Увага зосереджується також на етнографічному матеріалі, в якому відображається мова, життя й побут українського народу кінця XVI-поч. XVII ст.

Ключові слова: Памво Беринда, перекладний, старослов'янськи, тлумачення, живомовний.

Юлія Коробчук, студентка 4 курсу

Перші друковані збірники українських фольклорних текстів: друкарство і усна народна творчість

Протягом тисячоліть численні покоління створювали усні твори, що стали невичерпним джерелом передачі інформації, знань, життєвого досвіду, звичаїв тощо. Оскільки сюжет фольклорних творів традиційно залишався незмінним, дехто зі слухачів міг змінювати певні деталі почутого і надалі виконувати його по-своєму.

Друкарство дозволило зберегти оригінальну неповторність української культури, української мови, їхнє багатство та різноманітність. Вагомий внесок для появи друкованих збірок українських фольклорних текстів зробив Михайло Максимович, який видав збірки «Малороссийские песни» (1827), «Украинские народные песни» (1834) та «Сборник украинских песен» (1849). Поширення друкування стало для українського фольклору важливою подією.

Ключові слова: фольклор, друкарство, усна народна творчість, друкований збірник.

Оксана Фостата, студентка 4 курсу

Підпільні друкарні ОУН – як боротьба українців проти радянської влади за допомогою слова

Багатогранна діяльність друкарень ОУН є однією з найцікавіших сторінок вітчизняної історії, яка показує, що українські підпільники боролися проти радянської влади не лише зброєю, а й словом. Підпільна література інформувала громадськість про ситуацію в Україні, поширювала ідею створення незалежної Української держави. Лише з 1941 р. до 1953 р. було таємно видано щонайменше 156 різних періодичних видань, надруковано 68 950 листівок та звернень. Видавнича діяльність ОУН і УПА провадилася переважно за допомогою примітивного друкарського обладнання, різнографів та друкарських машинок. У світовій історії важко відшукати аналоги.

Ключові слова: підпільні друкарні ОУН, брошури, листівки, друк, видання.